

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TEKANYETSO YA POROFENSE

KEREITI 12

SESOTHO PUO YA LAPENG

PAMPIRI YA 1

PHUPJANE 2024

TATAISO YA HO TSHWAYA

KAROLO YA A**POTSO YA 1****TEKOKUTLWISISO****TEMA YA A**

- 1.1 Ke molekane wa Mmathabo/ke banyalani. ✓ (1)
- 1.2 E ne e le profesara kapa moprofesara. ✓ (1)
- 1.3 O bolela hore ke lemenemene/molotsana / ha a na nnete/ha a tshepahale. ✓✓ (2)
- 1.4
- Ho se robale ka tlong ha Ranko ka matsatsi a mang.
  - Ho se fihle ka nako lapeng/ ho fihla ka matjeke
  - Ho beha lerako la lefitori dipakeng tsa bona. ✓✓ (2)

Tshwaya e le nngwe feela

- 1.5 Tjhe, ha a amohelhe hobane lenyalong ha o a tlela tjhelete/lenyalo le ltshetlehile leratong eseng dinthong. ✓✓ (2)
- 1.6 Ke motho ya laolwang le ho utlwa ka mosadi.
Motho ya hulwang ka nko ke mosadi. ✓✓ (2)

[Maikutlo a barutwana a ananelwe] [Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.7 C / ho tswa hampe. ✓ (1)
- 1.8
- O ne a sa thaba
  - Ha a ya kgotsofala moyeng
  - O ne a ena le kgatello ya maikutlo
  - O ne a touta
  - O ne a kgathatsehile ✓ (1)
- 1.9
- O bolela hore o ile a nahana ka dintho tse fetileng tsa bophelo ba hae le Ranko
  - O ile a nahana ka lerato la bona le pele ba banyalana. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.10
- Ba ka hlalana
  - Ba ka hloyana
  - Mmathabo a ka nna a hlaselwa ke lefu la pelo
  - Bana ba bona ba ka ameha dithutong
  - Ho se utlwane ha malapa ✓✓ (2)

- 1.11 Di mo totobatsa e le motho ya hlokang boikarabello/o a tella/o pelo empe/ o soto/ o inahanela yena a le mong/ha a kgathalle maikutlo a motho e mong/o sele. ✓ (1)
- 1.12 Ke ne ke tla mo hlala, ho qoba kगतello ya maikutlo kapa ho qoba mafu a thobalano jwalo ka kwatsi ya bosollathapi le a mang. (2)

KAPA

Ke ne ke tla mo tiisetsa, ho qoba hore bana ba ka ba hodiswe ke mme e mong
Ke ne ke tla tiisetsa hobane o ne a ahile ntlo e ntle (2)
O ne a tlisa moputso a ntse o itekanetse ka lapeng. ✓✓

[Maikutlo a barutwana a ananelwe][Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.13
- Ho latela diketsahalo tsa tema ena ke nnete hore lebitla la mosadi ke bohadi, hobane Mmathabo o ile a tiisetsa boitshwaro ba monna wa hae Ranko
  - Le ha Mmathabo a ne a tseba hantle hore ha a a nyalwa ke ntlo e ntle, bethe e mabothobotho le mebotokara e majabajaba, ha a ka a e etsa taba ya hore a hlale Ranko
  - Ho ya ka dipuo tsa Mmathabo ha a ka a hlala Ranko. ✓✓ (2)

[Mohopolo wa sehlooho o ananelwe]

TEMA YA B

- 1.14 Ba thabile/nyakalletse/ lelapa le dulang le thabile.✓ (1)
- 1.15
- Batswadi ba tlameha ho hlomphana
  - Ba lokela ho isa bana ditulong tse kang mawatle
  - Dikampong
  - Mabaleng a dipapadi
  - Dikerekeng
  - Ba intshetse ditulong tsa ho jella.✓✓ (2)

[Tshwaya tse pedi feela]

- 1.16 A fapane ka hore temeng ya B lelapa lena le mmoho ebile le thabile ha temeng ya A ho se na kgotso hohang, ke qwaketsano le qhwebeshano feela e renang✓✓ (2)
- 1.17 Nka kgetha ho ba setho kapa ngwana wa temeng ya B hobane lelapeng leo ho a utlwanwa ebile ho bonahala ho le monate.

KAPA

Nka kgetha ho ba setho kapa ngwana wa ha Ranko temeng ya A hobane o rutehile, maemo a hae a hodimo ebile o na le motse o motle.✓✓ (2)

- 1.18 Ho kgothatsa malapa hore a utlwane/ho kgothatsa banyalani hore ba tshhehetsane/banyalani ba rate bana ba bona/ho be teng kgotso ka malapeng✓✓

(2)

[Maikutlo a barutwana a ananelwe]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30****KAROLO YA B: KGUTSUFATSO
POTSO YA 2****TEMA YA C**

Ditlelabore di ka kgaola bana menwana ya matsoho.✓ Mosi wa ditlelabore o ka foufatsa mosebedisi wa tsona ✓ ebile di ka etsa bana botsebetutu.✓
Ditlelabore di ka tjhesa matlo ✓ ebile le dimela di ka tjha. ✓ Diphoofole tsa hae le tsona di ka baleha. ✓ Batho ba ka tshwarwa ke mafu a matshwafo ✓ mme maemo a lelwapi a ka ameha hampe.✓

Palo ya mantswe 57

	QOTSO		DINTLHA
1	'... bana ba kgaohang menwana e ntse e eketseha ka lebaka la ho hotetsa ditlelabore.'	A	Ditlelabore di ka kgaola menwana ya bana ya matsoho. ✓
2	'... mosebedisi wa tsona a ka fetoha sefoku ka ho panya ha leihlo.'	B	Mosi wa ditlelabore o ka foufatsa mosebedisi wa tsona.✓
3	'... ba ka fetoha botsebetutu mme sena se ka fetola thabo ya bona maswabi.'	C	Bana e ka ba botsebetutu✓
4	'... haufi le ntlo kapa hona ka tlong matlo a mangata a ka tjha lore!'	D	Ditlelabore di ka tjhesa matlo. ✓
5	'... di tjhesa hlaha mme ho ameha dimela le diphoofole'	E	Dimela di ka tjha.✓
6	'Diphoofole tsa lapeng di jela kgwebeleng ...'	F	Diphoofole tsa hae di ka baleha. ✓
7	'... batho ba tshwarwe ke lefu le amang matshwafo.'	G	Batho ba ka tshwarwa ke mafu a matshwafo. ✓
8	'... Mosi ona o lematsa lelwapi le re ...'	H	Maemo a lelwapi a ka ameha hampe.✓

HO TSHWAUWA KGUTSUFATSO:

Ho tshwauwa ha kgutsufatso ho itshetlehile hodima ho kenyeletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- Kabo ya matshwao:

- o Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
- o Matshwao a 3 bakeng sa puo
- o Matshwao kaofela: 10

- Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:

- o Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
- o Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
- o Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3

- Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:

- o Diqotso tse 6–7: se fane ka matshwao bakeng sa puo
- o Diqotso tse 4–5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo
- o Diqotso tse 2-3: fana ka matshwao a 2 bakeng sa **puo**

ELA HLOKO:

- Palo ya mantswe:

Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.

Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

PUO	POLELO/POLELWANA			PALO YA MANTSWE
Sesotho	ke	a	bina	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:10

**KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO
TATAISO YA HO TSHWAYA THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**

- Mopeleto
- Dikarabo tsa lentswe le le leng di tshwauwe di nepahetse leha mopeleto o fosahetse, ntle leha phoso eo e nyotobatsa moelelo wa lentswe leo.
- Dikarabo tse ngotsweng ka dipolelo tse felletseng, mopeleto o fosahetseng o se ke wa abelwa dintlha haeba tshebediso ya puo e le yona e hlahlojwang.
- Moo ho hlahlojwang kgutsufatso ya mantswe, karabo e be le matshwao a nepahetseng a puo.
- Dibopeho tsa dipolelo e be tse nepahetseng di be di ngolwe ka dipolelo tse felletseng ho latela ditaello.
- Bakeng sa dipotso tse nang le kgetho, ananela tlhaku e emetseng karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo.

POTSO YA 3

- 3.1 Batho ba nang le bothata ba meno/batho ba batlang ho hlatswa meno. ✓✓ (2)
- 3.2 Ke ntlha. Motho o hlajwa sepeiti se rethebatsang ditho tsa kutlo pele, hore a se ke a utlwa bohloko. ✓✓ (2)
- 3.3 Ho hohela batho hore ba potlakele ngakeng pele meno a bona a senyeha haholo kapa a kgenoha. ✓✓ (2)
- 3.4 Di matlafatsa papatso ka ho ngoka baamohedi ba ditaba bao papatso e reretsweng bona hore ba tle ngakeng kaha ba tla be ba habile ho di fumana mahala. ✓✓ (2)
- 3.5 E ka susumelletsa batho hore ba ye ngakeng eo kaha kokonono e le motho ya tsebang mosebetsi wa hae, mme a o etsa ka bokgabane. ✓✓ (2)
- (10)**

POTSO YA 4

- 4.1 South African Democratic Teachers Union.✓ (1)
- 4.2 4.2.1 O emetse matitjhere; sena se hlakiswa ke taba yah ore SADTU ke yunione ya matijhere.✓✓ (2)
- 4.2.2 O emetse baithuti bat lo ngola materiki selemong sena sa 2012.✓ (1)
- 4.2.3 Lindiwe Sisulu/Mme Lindiwe Sisulu'.✓✓ (2)
- 4.3
  - O lokela hore a bale, a ithute ho ya pele a se ke a phutha matsoho, a lebele ha ngwale e kgiba
  - Yena le baithutimmoho ba ka ipopa dihlotshwana mme ba thusana ka dithuto tsa bona. ✓✓ (2)
- 4.4 Molaetsa wa khathunu ke hore ha matitjhere ba hlola ba kene matsholong a boipelaetso le mmuso ba sa fihlele kutlwano ka meputso ya bona, mahlatsipa ke bana ba sekolo kaha ke bona ba sallang morao ka dithuto ✓✓ (2)

POTSO YA 5

- 5.1 Moithuti ya bohlale ke ya itokisetsang ditlhahlobo nako e sa dumela. Baithuti ba bohlale ba itokisetsa ditlhahlobo nako e sa dumela. ✓✓ (2)
- 5.2 Lefatshe lena le a shapa, le a teteka. ✓ (1)

[Tshwaya karabo e totobatsang tshebediso e nepahetseng ya lefatshe e le lebitso]

- 5.3 Ditsietsi di tshehwa/tshehuwa/tsheuwa ke ba bang.✓ (1)
- 5.4
  - Sebete sa nku se monate ha se hadikilwe.
  - Ho thwe mofu o bolailwe ke sebete se senyehileng ka baka la jwala boo a neng a ipolaisa bona.
  - Ho feroha sebete.✓✓

[Tshwaya karabo e totobatsang tshebediso ya lentswe sebete e le setho sa mmele kapa sejo] (2)

- 5.5 Bobebe/bonolo/bofefo/bobebo. ✓ (1)
Mokotla ona o bobebe
Mokotla ona o bobebe hobane o tshetse dipampiri feela
Palo ena e bonolo haholo bakeng sa baithuti ba kereiti ena/lesiba lena le
bofefo haholo. ✓ (1)

[Tshwaya karabo e bontshang lelatodi le nepahetseng la 'boima']

- 5.6 Bomadimabe ha bo tlollwe mafura/letshwana. ✓✓ (2)
(10)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE: 70